

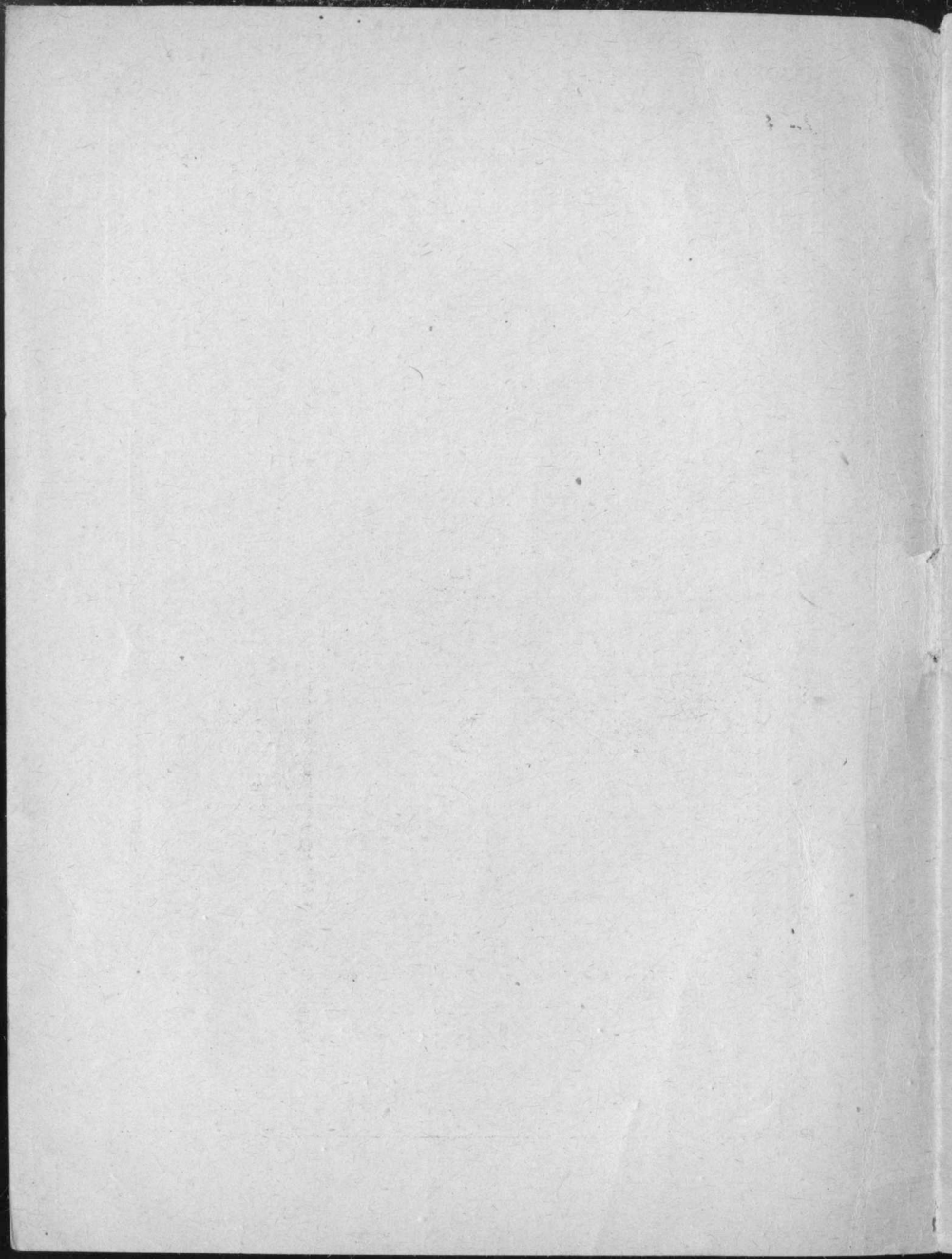
Римонд 1933
30/2/21

Врач I. С. Кокањин.

ЉОКВИГОМ.

Сыктывдин кар 1927 во.
КОМИ ЊИГА ЛЕЗАН-ИН.

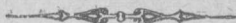
Коми-3

2-723

Врач І. О. Коканін.

R-1877

Відчїє ———
——— ЛОКВІСÖМЫЄ.

Сыктывдін-кар;
КОМІ-НЫГА-ЛЕЗАН-ІН.
1927 во.

Врач И. С. Ноканин. Сифилис.

г. Устьсысольск.
Облит № 142

Типография Коми Издательства.
Тираж 3000.

Г і ж ы с а ң.

Міжан, комі жөз-костын, асланым пемыдлун-вөсна бөрө кольөм-вөсна да сөкыд олөм-вөсна векна ем ескөмјас: васалы, вөрсалы, төдыгјаслы і с. в.

Омөль олөмсам-вөсна вёсөмјасөн: лок-вёсөмөн, тракомаён, чакоткаён, лудөмөн і с. в.—быд во кулөны, вёсмөны, торкөёны соён, сурсөн жөзыд. Оні комі-жөзлөн овмөсыс заводітчө кыптыны, олөмыс бурмө, јона пондім велөдчыны-гугмыны—өні воіс кад шыбітны важга лок-ногөн олөмсө.

Кад-нын богтчыны велөдны комі жөзөс, медем најө лөбны јонөг, зөньвёзәөг, вежөраөг-төдыгөг. Тажө менам медвоқза комі нёга. Чајта,—тајө нёгасө лыффыјас сурөны: медвоқ—медперсонал-пёыс, сөгга учітельјас-пёыс, лыффыган-керкаын уж-нуөдысјас-пёыс, пропагандістјас-пёыс, велөдчөм да возмөстчыс-төлка-крестана-пёыс. Тажө нёга-герті поёө вөчны begedajac, поёө лыффыны крестаналы лыффыган-керкаын, школаын, гөрд-пелөс-јасын і с. в.

Вістала ыжыд аттө Сөвет-партіја-ужө велөдан-інын велөдчысјаслы: Н. Г. Кызјуровлы да І. І. Коноваловлы—најө отсалісны меным тајө нёгасө коміөн лөгөдны.

І. С. Кокаңын.

Кызі да мыјон бурдөдөны төдыҗас, попјас да докторјас.

Міјан комі јөз өнөз-на ескөны быд ынөм абуө: вөрсаө, васаө, јеретныкјасө, щыкөдчыҗасө да мукөд сещөм торјө. Попјас шуөны: вөгөмјас-тө-пө јен сетө міјан грек-вөсна.

Быд вөлөстын міјан сурөны „төдыҗас“. Төдыҗас“ зик быдтор төдөны, вермөны мездыны быдсама пікө-воөмыс, вермасны быдторјыс веккөдны-бурдөдны. Шуам, комі-морт мөвпалөм-серти, „төдыҗас“ вермасны индыны: кытчө воші либө коді нуис скөтөс, коді гугалис гөм, кодлөн кущөм вөгөм ем, мыјон вөгө кага. „Төдыҗас“ вегіг вермөны „эмилитны“ зонмөс ныв-бердө. Уна-на міјан емөг пемыд-јөз, „төдыҗассө“ ескыҗас. Воасны-кө најө кущөмкө пікө,—котөртөны төдыг-динө, кыскөны сылы быдсама коҗинсө: сөмөн либө кущөм-кө көлүјөн-ембурөн.

Вицөдламө, кызі бурдөдөны „төдыҗас“. Уна-ногөн најө бурдөдөны. Өти—шуалөмјасөн. Мөд—јукталө „керөм“-ваөн, бијаиз-би-пыр вежөдөм-ваөн. Којмөд—вомгорулас сөрөмөн да „пөлыштөмөн-сөлыштөмөн“. Нольөд—куш ваөн. Витөд бурдөдө морт либө скөт-кузөн, һаһ-пиө пөжалөм тојөн, порокөн, табакөн, наука-видлавтөм турунјасөн су-лөдөм-ваөн. Квајтөд јукталө лекарствојасөн, мукөд-дырјыс јада-лекарствојасөн (вөвлы-мында, шуам, сетөны сулема, мышјак да мукөдтор).

Попјас јөзөс бурдөдөны молитваон, молибен-
 јасөн, чүфесајасөн да мукөдторјөн. Поп-факлөн
 да быд-гикас „векөдчыгјаслөн“ лечитөмыс мед
 јона гурө мијан чельафлы-кагајаслы. „Төдыг-ба-
 битчыс“ шөктөм-герти кагалы чужан мөд-луна-
 нын гујоны вомаc рузумө-гаровтөмөн рузөг-һан-
 һамыл сакарөн. Сыыгзугылтчө кынөмыс (гырк-
 пыщкөсыс) кагалөн, сижө лун і вој равзө. Мыјөн-
 нө секи сижөс лечитөны? Бара-жө сетөны јуны
 „вежөдөм“-вајас (гашкө-һын вит-вога,) көрталөны
 топыда кынөмсө, јуктөдөны быдгама-турунөн-су-
 лөдөм вајасөн. Кагаыд сецөм „лекарствојастө“
 јуөмыс оз-һын понды бөрдны, лоө зев „узыг“—
 унжыкыгсө регыд кулө.

Сы-вөсна мијан СССР-ын быд 100 кага-пыег
 во-тыртөзыс кулө 25 кага (в среднем). Мијан,
 Коми Областын, вотыртөзыс кулө быд 100 кага-
 пыег 36 кага. Јеретһиқјас, щыкөдчыгјас да поп-
 јас ас-лечитөмнас оз сөмын-на щыкөдлыны јөзсө.
 Најө сиз-жө новлөдлөны-разөдөны јөз-пиө быдга-
 ма көлаган-вужан вөгөмјас. Шуам, воліс кущөм-
 кө „төдыг“-динө лөквөгөмөн (сифјілісөн-вөгыс морт.
 „Төдыг“ јуктөдис сижөс „керөм-ваөн“. Јуигас в-
 ыгыг-мортыслөн дульыс колө дозјас, сегга „тө-
 дыг“ сижө дозгыс-жө јукталас мөдөс, којмөдөс,—
 ставныслы налы сижө дозгыс вермас гурны тајө
 вөгөмыс.

Попјас вичкоын дарјалөмөн, крестөн-окөдөмөн
 кырым-окөдөмөн да сиз-жө разөдөны јөзлы көла-
 ган-вөгөмјассө.

Уна-гурс-мортлы сурё локвигём (сифиліс), чакотка да мукөд-сикас вигём уна-војтыркөд-өтпырjö өтi паңон дарјасигөн, ыжыдлунө төдтөм-војтыркөд „крістос воскресегігөн“ (окасігөн), крест да мошi окалігөн.

„Вежа“—вајасын купайтчігөн, өтi дозјын кагапыртігөн, міроөн плешјас мавтігөн—сің-жө вужө уна вужан вигёмјас.

1. Вигтасіг-дарјасігөн паскалө локвигём.

Өні мі адзам, кушөм уна лок вајоны „төдыгјас“ да быд-һинөмабуө ескөмыд. Сіјө ставыс мі-

бердө овмөдчө мiжан төдтөмла да велөднөтөмла, абу мiжан өктjасын болнчачас, докторjас-да.

Мыжөн мi вiгам, кыз сijө вiгөмыс шедө, кыз сыыг бурдөдчыны—медга бура вермасны вiгтавны-отсавны мiжан докторjас.

Мi төдам: уна вiгөмjас вужөны вiгысjасган мукөдны. Шуам, семjаын челад-пiын кодкө өтi вiгмiс „кокачөн“ (оспаөн, пiгтiөн) лiбө лудөмөн (чесотка)—бөрнас унжыкысө мукөд челадыс ставыс щөщ вiгмөны сijө вiгөмjаснас.

Тащөмторjассө мiжан олөмыг пощө уна адзыны. Төдам-на ставным мi 1918-21-өд воjастө (годы гражданской войны). Сijө воjасас Россия-пастала ветлис „сыпнөj-тiп“-вiгөм. Сijө вiгөмысвольсалис-гуалис уна со-зурс мортөс. 1914 воын Россияын „сыпнөj-тiпөн“ вiгысjас вөлөма 115.857 морт. Татыг мi адзам: таjө вiгөмөн вiгөны уна jөз, таjө вiгөмыс вужө мөда-мөдлы, таjө—көлаган вужан-вiгөм.

Велөдчөм jөз төдмалөмаөс: таjө вiгөмсө-пө вужөдлөны-разөдөны тоjжас. Тоjыд, вiгыс-мортлыг вiр-жуөм-бөрын, зөньвiза-мортөс куртчiгас вермас колны сылы вiгөмсө.

Тащөм вiгөмjасыс шугөны көлаган-вужан вiгөмjасөн (заразные болезни). Велөдчөм jөз (докторjас) төдмалисны да адзiсны: сijө вiгөмjаснас вiгмөдөны зев поснiдик, өинмөн-адзйтөм гагjас, шугөны најө мiкробjасөн. Гурасны-кө најө мортлы вiрас,--морт вiгмө. Адзыны сijө мiкроб-

јассө позө сөмын микроскоп-пыр*). Микроскоп вермө ыждөдны со-пөв, сурс-пөв куш-сінмөн-адытөм олыөастө. Віждөдны-кө микробјасөс микроскоп-пыр мјан вірыг, орыг, дульлыг, да мукөд-лаыг,—мі адзам сетыг быдсама-пөлөс микробсө.

Емөг су-туг-кодөг, кок-кодөг, крука-бед-кодөг чеп-кодөг і с. в.—кущөм вісөм, сецшөм і микроб.

2. Вісөдыг-гагјас.

Микробјасыд емөг быдлаын: муын, ваын, сынө-дын (воздух), морт-вір-јаын, скөтын да уна мукөдлаын.

Микроб морт-вірө вегкалөм-бөрын зев өдјөсөв-мө-паскалө. Өтї микробыг өтї часөн (бура-кө пук-гас-овмөдчас) вермас лоны мільон-жын выль микроб, а 36 часөн лоас сымында—40 ведрaa-бөчка позас тыртны выль микробјаснас.

Мыјјасгаң да кызї вермас сурны вісөм морт-лы, скөтлы-да?

*) Микроскоп—ыждөдан-віждөчан. Сы-пыр віждөдлөмөн зев лөбыда тыдалөны куш сінмөн адытөм-торјас.

Окагигөн вермө сурны **локвигём**, **диптерит**, **инплуенция** да с. в.

дозјас-пыр да мукөдтор-пыр, кытчө кутчиглө-ма вигыг-мортыс, вужө **тракома** (гин-вигём), **скарлатина**, **кор**, **кокач** (оспа).

Вос-пыр, **дуль**-пыр да куз-пыр вигыг-мортгаң вужө **кољера**, **брушней-тип**, **вира-мыт**, **чакотка**.

Тожјас разөдөны **сыпней-тип**; **пыщјас** разөдөны **кокач** (оспа), **чума**; **гутјас** разөдөны **кољера**, **брушней-тип**, **вира-мыт**; **номјас** разөдөны **ликорадка** і с. в.

Ми адзылим, кызи да мыјөн лечитөны „төдыг-јас“ попјас да мукөд. Төдам, коді новлөдлө вигөмјас. Төдам: мед-бура вигөмтө вермасны төдмавны да лечитны велөдчөм-јөз, докторјас.

Кад-нын шыбитны асгыныд важ олөмгамтө, кад-нын мездыны быдсама лок-јөз кабыр-улыс бостчыны лөгөдны аслыныд олөмсө выль-ног, југдөдны вежөртө.

Веңерическеј вигөмјас.

Веңерическеј вигөмјасөн шугөны: **локвигём**, **трипер** (гонореја) да **њебыд шанкер** (мягкий шанкер).

Быд веңерическеј вигөмлөн ем аслыс-гама микробјас; најө і вигөдөны мортјасөс—сізкө веңерическеј вигөмјас көласөны, вужөны өтө мортгаң мөдлы.

Локвигёмөн вигөдыг.

Возын ми шујим-нын: веңерическеј вигөмјас—вужаң-вигөмјас. Локвигём вигыг-мортгаң вужө

җоньҗа-мортлы. Љоквиҗомлөн сјз-жө ем аслыс-пө-
лөс мјкробјас.

Љоквиҗомлыг мјкробсө каҗалис 1905 воын өтї
немеч, јона велөдчөм морт.

Сјјө велөдчөм мортыс ъоквиҗомлыг мјкробсө-
заразасө шуис „**кельид өпірокетаөн**“ (бледная спи-
рохета). Најөс позө адзыны сөмын мјроскоп-
пыр вјзөдөмөн. Мјроскоп-пыр „кельид өпірокета“

3. Мјроскоп. Чакотка да маларјја гагјас.

тыдалө зев вөснї, вїнт-ногөн һуклясөма сунїс-
коф. Воҗа герпасас петкөдлөма ъоквиҗомлыг
заразасө—кельид өпірокетасө.

Мыјыг да кызі шедө јөзлы ъоквиҗом.

җоньҗа-мортлы ъоквиҗом вермө шедны вїсыг-
морткөд окагїгөн: вом-дорад-кө ем зев ічөтік дој
(ранка),—сетчө вермас гурны **өпірокета**.

Вермас вужны унаөн өтї тастї-паңөн гојгөн,
мөда-мөдлыг чїгарка-помјас курїтїгөн. Ем-кө дој-
јас мукөдлаын да сетчө їнмөдчылас вїсыг-морт
лїбө сылөн көлујыс—вермас-жө вїсөмыд шедны.

Мужщина да нывбаба-кө олөны гозја-моз да кодныскө-кө вёёны локвёгёмөн—вермас-жө вёё-мыс вужны мёдысы.

Ывла-вылыг, сынёдыг локвёгём оз шед—сы-нөд-пыр сижө оз вуж.

Мыјла олөмгам-вёсна шедө локвёгём.

Ми воzza-горныг төдам: локвёгём вермө гур-ны оз сөмын гозја-моз олөмөн—сижө вермас гур-ны і мөда-мөдкөд овтөг. Төдам: вёгём вермө вуж-ны окасёмөн, өтi тасті-панён сојёмөн і с. в.

Виждлам-кө: кымын морт, төдтөмкөд і төд-сакөд, окасёны ыжыд-лун-дырји.

Том војтыр, ныв-зон војпукјасын кымыныг кодкөд-гурө окаслёны ворсиг-керігөн.

Уналаын-на мијан ныв-зонлөн ем „уэлөм“—мо-да—сек сижө кодкөд-гурө окасёны.

Нывјас печкана-рыт-јасын војпукјасын өтi ку-фельг печкёны кыкөн-кујимөн, куфельсө дульлалёны,—секи вермас-жө шед-ны локвёгём.

Ныв-герігјасын (девшник-дырји) кымын быд-гикас јөзкөд окаслёны!

4. Локвёгём-дој вомдорын

Сіктјасын крестана сојоны-јуоны өтi-доzјасыг
өтiк-паңөн, код-сурө вердөны өтлаын аскөдныс
ветлыг-муныгөс, страңникјасөс, корыгјасөс—таз-
над сiзжө вермас вужны вiгыгјасган зонвiза-
мортлы вiгөмыд.

5. Өтi тастыг сојiгөн вужө локвiгөм.

Ставным-на мi повнiтам щыгјалан-војастө,
војна-војастө, унатор сек мiјан ез тырмывлы, ез
вөв весiг табакыд; сiјө војасас уна-сурс курiт-
чыг бөрдiг-тырјi корө вөли чiгаркапомјас; өнi-на
уна jөзлөн ем мода бостны jөз-вомыг чiгаркапом,
ферт бостан-кө чiгаркапомтө вiгыг-мортлыг,—ба-

ра-жө вермас сурны љоквігөм (он-өд төд, коди
вігө да коди оз).

6. Јөзлыг чігаркапом курітігөн вужө љоквігөм.

Вартігөн да кызкө мукөд-ногөн вескавлө гін-
мө јогјас. Сіктјасын јогјассө сіјө перјоны пөчө-
јас кывјалөмөн,—таңнад, ферт, бара вермас сур-
ны љоквігөм.

Унаыг мамјас аслас кагајаслы сетөны јөз-ка-
галыг сур-нак,—вігө-кө өтї кагаыс, вермас і мөд-
сө зарафитны.

Челаф гојөмын унжыкысө ворсөны унаөн
өтлаын, ворсігас чачајассө пыр бостөны воманыс,

— чачајаснас сіз-жө мөдә-модлы вермө вужны вігөмыс.

Уна-сурс кагаос мамјас нуоны вічкоө дарјөдны. Попјас ставсө паңөдөны „даріөн“ өтi паңөн. Өтi кагаос, шуам паңөдіс, а сіјө кагаыслөн вомас ем локвігөм-дој; сы-бөрті сіјө-жө паңғыс дарјөдісны дас-кымын кагаос,—налы ставныслы вермас вужны локвігөмыд.

Пернајас, јенјас, мошціјас да поплыг-кырым окалөмөн бара-жө сурө локвігөмыд уна сурс мортлы. (Кресттө да јенјастө-өд окалөны уна со морт, а уна-піад быдгама вігыгыс ем).

Мастерскејјасын,—сапөг вуран-інын, кышан-вуран-інын да с. в.,—ужалыгјас ставыс өтi дозјыг босталөны, көрттув, јемјас да мукөдтор; ун-жыкыс богтлө вомас, оз-кө сылы шогмы пунктө вомгыс бөр дозјас. Шуам, вігыг-морт богтліс да бөр пунктіс көрттувсө либө јемсө. Көрттувјас либө јемас верміс колны дульыскөд щөц локвігөмлөн заразаыс. Мөд-морт заразасө-һін бара богтас вомас.

Тази ужалан-көлүј-пыр сурө мортлы локвігөм. Міјан унаыг сiктјасын страда-дырјi да вөрынужалігјас - дырјi мамјас коллөны асгыныс кагајассө візны-һакөдны (һөңөдны) мукөд нывбабајаслы. Кага-візыг нывбабаыс-кө вігө, асгыс вігөмсө вермас колөдны кагаыслы—вігө-кө кагаыс, һөңөдігас вермас вужны сылөн вігөмыс һөһөдылы.

Уна-јөз волевлан-інјасын да керкајасын: лыд-дысан-керкаын, школаын, народней - домјасын, пристањасын-да с. в.—ва-доз-дорын лөгөдөма өтї жуан-доз. Тајө жуан-дознас жуоны быд-сікас јөзыс. ҳонвіқаыс і вїгыыс. Вігысјасан жуан-дозјасөн бара-жө вермас сурны ҳонвіқа - војтырлы локвісөмд.

7. Өтї жуан доз-пыр вужө локвісөм.

Уна сїктјасын крегтана медавлывлөны өтувјаскөт-віқысјасөс (пастукөс). Најөс вердөны быд керкаын лунөн-лунөн. Вермас лоны,—скөт-віқыс вїгө локвісөмөн, лїбө кыкө ветлөдлөмнад да өтлаын кодкөд-сурө сојіг-јуігад сылы сурї вїсөмыс. Ветлөдлігад сїјө вермас і воқө разөдны локвісөмсө. Өтї кучышјанө (кїчышкөдө) чышкысөмөн, өтувја новлан да ујлан көлујөн вөдїтөмөн сїзжө вермө кутчїсны да разавны локвісөм јөз-пїө. Тајө колөм сорнїјасгыс төдлім—локвісөм вермас шедны мортлы і гозја-моз овтөг. Тазі вужан да паскалан локвісөмыс шугө „олөмеама-локвісөмөн (бытөвеј сїфілыс).

Олөмсама-локвигөм мед-жонасо лоо пемыд-лун-вөсна да велөдчытөм-вөсна. Мукөд госу-дар-ствожасын јөзыс мијан-дорыг велөдчөмабжык. Сени олөмсам-вөсна локвигөмнас вигөны сөмын 10%-ыс тајө вигөмнас вигыг-пигыс. Мијан СССР-ын олөмсама-локвигөмыс паскалөма зоң 70% став локвигөм-пигыс. Мијан өктјасын јонжыкасө паскалө локвигөмыд јөз олөмсам-вөсна.

Уна-нын ми горнитлим кыз олөмсам-вөсна вер-мө шедны локвигөм. Со нөшта өти-тор сы-жылыг ас Коми облагыг:

Сыктывдин-карса Венерологическеј диспангерө локтисны кујим гемја өти өктыг, лечитчыны лок-вигөмыг.

Мед-воzza гемјаыс вигөма со кыз: медвоz вигөмыс сурөма кык арөса нывкалы, Наталлы, кагавицысааныс (кагавицыгыс вөлөма мөд-өктыг). Кагавицыгыс вөлөма вигө да кататө окалигјасаd, вөдитчигад заразитөма. Сесса кагаыслөн вужөма мамыслы Педөсгалы Мамысаң—мөд, ноль-төлыг-са, Машук-нима нөнпом-кагаыслы.

Мөд гемјаыс сижө өктыг-жө, воzza-гемјаыслы лоо ортча керкаса сугедка, Клавди-нима олөма-аң. Клавдилөн мужикыс лоо Педөслөн вок. Вөлө-ма сылөн кага-жө, арөн-жынјөна Сашук. Тајө гемјаас мед-војдөр сурөма вигөмыс арөн-жынјөна Сашуклы, вужөма воzza-гемјаса кагааныс, кык арөса Наталсаң, өтлаын ворсигөн чачајас-пыр челафыд-өд ворсантортө унаыг вомас суйласны).

Сы-бөрті, вігөмыс арөн-жынјона кагаыдлөн сурө-
ма мамыслы—Клавділы.

Кожмөд семјаас вігөны мужікыс, Степан-німа,
сылөн гөтырыс, Марја да пыс, арөн-жынјона
Васук. Тажө семјаыс мөд семјаыслы рөфна-жө,
Клавді да Степан чоја-вока. Тани вігөмыс мед-
воз сурөма арөн-жынјона Васуклы, мөд семјаса
Сашук ворсанторјасгаң. Васуклөн вігөмыс вужө-
ма мамыслы. Мамысгаңыс гозја-кост-олигад ву-
жөма мужікыслы.

Мыј тајө петкөдлө?!. Өтік өктыг кујім семја-
ыг көкјамысөн вігөмаөг локвігөмөн.

Ставыс тајө мјан пемыдлун-вөсна.

Первојја семјаса көчажкаыс-кө ескө кага-ві-
зыгсө медалігөн коріс медагыгыслыг зөңвічалун-
јывгыс докторгаң ескөданпас (удостоверение),
тащөмторјыс ескө ез ло.

Вождө-кежлө кага-візыг медалігөн пыр колө
корны сылыг ескөданпас докторгаң, зөңвічаө
сіјө.

Гозја-моз-олөмөн вужыг локвігөм да профтитутсіја.

Мужік да нывбаба гозја-моз олигөн вермө-жө
вужны локвігөм. **Гозја-моз-олигөн вужыг локвігөм**
мед-јона пагкалө **профтитутсіја-пыр (кыз-сурө,
кодкөд-сурө олыг-нывбабас-пыр).**

Бывті өөкыд, лок олөмыс-вөсна, щыглуныс-
вөсна нывбабас вузавлөны агнысө мужікјаслы
гөм-вылө, сојан-јуан-вылө уэлөны-олөны код-су-

рөкөд — тајо лоо прогвѣтутсіја. Нывбаба-кың-гурө-олөмыс вывті-јона пагкалөма гырыс карјасын.

Лыддөм-төдмалөм-герті мукөд государствосагырыс карјасын ем кың-гурө олыс нывбабаыс:

Берлінын (Германіјалөн столытса) быд 20 нывбаба-костын 1 прогвѣтутка.

Венаын — (Венгріјалөн столытса) быд 22-23 нывбаба-костын 1 прогвѣтутка.

Паріжын — (Франціјалөн столытса) быд 14 нывбаба-костын 1 прогвѣтутка.

Лондонын*) (Англіјалөн столытса) быд 9 нывбаба-костын 1 прогвѣтутка.

Лөңгінградын да Мөскуаын быд 20-30 нывбаба-костын 1 прогвѣтутка.

Гашкө јуаласны, кытыс да мыјла сымында прогвѣтуткаыс? — Мі төдам ставөн, јөзыс важысаң-нын јукөісны озыр-вылө да гөл-јөз-вылө. Ещажык јөзыс куралісны ас-кіас став ембурсө; унжыкыс коліны куш-кіөн.

Озыр јөзыс гөлјастө важыгаң пыр нартітісны. Нывбабајасөс му-пасталаыс, — міјан Совет-Республикајас-Сојузын-кынзі, — і өні-на нартітөны дај нартітілісны мед-јона. Најө оз лыгтны мөвпыштны асгыныс олөмсө-кокнөдөм-јылыс, а мездлун-јылыс і вөтагнысө лоө повны нартітөмлаыс.

Озырјас ужалөм-донсө нывбабајаслы мынтөны ещажык мужікјасыс, дај донтөм-ужыс-на став-

---

*) Лондон — мед-ыжыд кар став-мувылас, тајө карас өлөны 8 мільон морт.

-нывбабаыслы абу тырмымөн,—ем зев уна ужтөм
нывбаба, коджаслы гојнысө нинөм.

Мөд-боксаң-кө—озыр-јөз да сарјас, панисны
ког (војна), мед асгыныс төварсө нуны да дона-
жыка инөдны*). Сіјө ког-вылас уна мільон вер-
сте-јөзөс, мужікјасөс віісны.

Мед-бөрја војна-вылын 1914-18 војасын јөзсө
віісны да куліскы вёгөмыс 36 мільон морт—ун-
жыкыс, ферт, мужікјас.

Нывбабасыд му-вылын өні јона унжык му-
жікјас-герті. Став мувывгыд лыдфөмөн воө быд
100 мужік-вылө 105 нывбаба.

Кожмөд боксаң-кө віқөдлам—өніја олөмсам-
герті (буржујјас да капіталістјас-дырга олан-ног-
над) прамеја гөтрагыс мужікыд воыс-воө чінө.

Мыјла? Со мыјла,—ужалыс јөзыдлөн вывті
посні уж-дон-вөснаыд олөмыс пыр өтарө лөкмө,
сөктаммө, гөтрагныд унжыкыс оз ускөдчыны.
Гөтраган-да өдковмас вердны бабатө, чельдтө-і,
а ужалөм-доныс муртса тырмө сөмын асгыс кы-
нөмсө вердны.

Тацөм-олөм-дырјыд гөтыртөм мужікјас мунө-
ны бөкөвөј нывбаба-дорө, а коңөр щыг-нігө-пө-
төн олыс, пемыд, гөгөрвотөм нывбабас петөны
лөк туж-вылө, вузалөны агнысө мужікјаслы—со
кыс лөө прөгтітутсіја.

---

*) 1914 вонад буржујјасыд војнатө панисны море-туј-
јасөн, көрттујјасөн да колоніјасөн мырфдыгөм могыс.

Бебель жуаома 5 сурс провтитуткалыс, на-пийс
тащом олёмбэыс воёммаг сомы-вөсна:

1440 морт — гөллун-вөсна, кынөм вердөм-
вөсна.

180 „ — медем вердны пөрыс бат-мамсө.

1250 „ — баттөм-мамтөм.

1440 „ — еновтөмагс мужикјас радејтөм-
бөрын.

250 „ — еновтөмагс нөбасигөн.

400 „ — пөрјалөмагс апитсерјас да сал-
датјас.

1924 воын Мөскуаын судјажас төдмалөмагс:

622 провтитутка-пийс сјө туј-вылө петөма:

51 %-ыс — гөллун-вөсна, һаһ нажөвөтны.

25 %-ыс — пөрјалөмагс мужикјасда.

8 %-ыс — унатор-вөсна.

Кушөм јөз-пийс петөмагс тајө провтитутка-
јасыс:

1) Прислугајас — 22%.

2) Пуан-пөжалан-инын ужалысјас — 12%.

3) Фабрик-заводын ужалысјас — 9%.

4) Вузасан-инын ужалысјас — 8%.

5) Жоһвөзалун-вөсна ужалысјас (медперсо-
нал) — 5%.

6) Велөдчөм-јөз (интелегенты) — 5%.

7) Мукөд-пөлөс меда ужалыс — 4%.

8) Портныкајас да мукөд вурьс-вөчыс ныв-
бабајас да мукөд — 26%.

9) Шөркөддем-буржујас — 4%.

10) Князь-нывјас, гырыг чиновник-нывјас да мукӧд озыр-јӧз*) — 5%.

Татыг тыдалӧ—нывбабајасӧс прогӧтутсија туж-вылӧ медгасӧ ыстӧ гӧльлун да нужда.

Прогӧтутсија туж-вылӧ петӧм-бӧрын унжык нывбабаыс 1-2 во-мыгӧти вӧгӧмӧны вужан веӧери-ческеј вӧгӧмјасӧн, щӧщ и гӧпӧлисӧн.

Ӧти-мӧд докторјас шуӧны: быд 100 прогӧтут-ка-пӧыг-пӧ 90-ыс вӧгӧмӧны локвӧгӧмӧн.

Сиӧкӧ, вӧыг прогӧтуткајас вермасны кӧла-вы вӧгӧмсӧ уна го-сурс мужӧклы.

Мужӧкјаслы сурӧ локвӧгӧмыс-да, најӧ сиӧс ра-зӧдӧны воӧ: гӧтыра-кӧ—гӧтырыслы, сегза гемја-ыслы і с. в.; гӧтыртӧм-кӧ—сыг сурӧ мукӧд ныв-бабалы; нывбабагаӧ сурӧ бара мужӧкјаслы да пыр сиӧ воӧ разӧдчӧ вӧгӧмыс.

Локвӧгӧм вывӧти јона паскалӧма.

Мијан карјасын быд го морт-вылӧ воӧ 3-4 локвӧгӧмӧн вӧыг.

Креӧтана-пыщкын мијан СССР-ын емӧг ӧти-мӧд сӧктјас, кӧни став јӧзыс вӧгӧмӧны локвӧгӧмӧн.

Монголо-Бурјатскеј Республикаын јӧзсӧ вӧд-лалӧгӧн сурӧ 100 морт-пӧыг 42 морт локвӧгӧмӧн вӧыгыс (матӧ жынјыс).

дагестанын (Кавказын) быд 100 морт-пӧыг—36 морт вӧгӧ.

---

*) Револутсија-бӧрын важ князь да граф нывјаслы шыгӧлун-вӧсна щӧщ лоӧ петны прогӧтуткаавны.

Міжан Комі областын Щеллажур-грездын візыгыс сурі—15% (быд 100 мортыг—15 морт) локвігёмөн вігыс.

Угт-Щугөр вөлөгтын—6,5%. Мылдін вөлөстын—3%-гөгөр. Міжан Сыктывдін-карын Венерологіческеј диспансер відлаліс служашщејясос да робочейясос 37 учреждённеыс. Колө вөлі відлавны 1462 служашщејос, на-пыс ез волены педкөдчывны 526 морт. Волөм јөз-пігыс (936 м.) сурөма 119 вігыс морт: локвігёмөн вігыгыс—14 морт; триперөн вігыс—105 морт. Сөмын тајө лыдпасјасыс абу-на стөчөг: 38% служашшејыс ез волены петкөдчывныс-дај, тан міжан абу-на лабораторіја, оз-на вермыны вірсө вігысјасыс відлавны (реаксіја Васермана) да уна мортлыс-на вігөмсө он вермы бура төдны (в скрытом периоде).

Комі областын 1926 воө больничаясө волөмаөг 774 локвігёмөн вігыс да 905 морт трипер-вігөмөн. Став вігыгыс карас да областас дерт унжык.

Емөг сиктјас, көні өті мортөз, ставыс вігөны локвігёмөн—Саратовскеј губернаын Куроносовка сикт сецөмыс ем.

Медым төдны, кызі разалөма тајө локвігөмыс Россіјаын, вічөдлам со куцөм лыдпас-вылө:

1913 воын быд 10.000 олыс-вылө вөлі 72 морт локвігёмөн вігыс, чакоткаөн—50 морт, корјөн—31 морт, скарлатінаөн—25 морт, брушней тіпөн—24 морт. 1913 воын главней Врачебней инспекторлөн Россіјаын вөлі лыдө бөстөма 1.248.002

мортос — локвигёмөн вигеясос. Татыг ми адзам — өни вигеяс пыр содоны, лыффысө миллонжасөн.

Унао локвигёмөн вигеяс мукөд госуларство-жасын тыдало со кушөм лыппасыс:

Франтсияын ем 4 миллон-кымын вигыг, сижө лоө 10% став олыг-пигыс; өти Париж-карас 100.000 гөгөр вигыгыс.

Берлинын (кар) быд 100 мужик-морт-вылө — 20 мортыс вигө локвигёмөн, быд 100 нывбаба-вылө — вигыг 15-кымын.

Бельгияын миллон-гөгөр вигыг; лыффыны-кө, быд 7 зонвиза морт-вылө воө 1 вигыг.

Алжирын быд 100 морт-пигыс 60 вигө.

Абиссинияын — 100 морт-пигыг 90-ыс вигө лок-вигёмөн.

Важ (1914-1918 вога) воjna жона зев отсалис локвигёмлы паскавны.

Өти Франтсияын сомын воjna-дыржыс лыффы-маөг 250.000 выль вигмысөс.

Мижан сиз-жө сижө воjna-дыржи воли зев уна салдатжас вигмөмаөг.

Гражданскей воjna зев-жө жона отсалис вигём-лы паскавны быд пельөсө. Салдатжасыд бокад олигөн гозжа-моз олоны кушөм-сурө нывбабажаскөд-да, налы сурө локвигём; бабажасныс өткымынлөн гортаныс бара-жө сиз вигмалөны код-сурөкөд гозжа-моз олигөн.

Мижан коми өктжасө салдатжас, воjna-дыржи су-лалигас, колалисны-жө локвигёмтө. Сещөм өктжа-

сыс: Ајкіна, Вездин, Сыктив-кар-бердса гиктјас да мукөд, көні уна салдат да дыр овлісны. Өні, ме чажта, абу некущөм кар һи гикт, кытчө ез пагкав, көні-ескө ез вөв локвигөм.

Локвигөм өні вывті јона пагкалөма ставму-пагталаыс.

Колө-ө јандыгны локвигөмыг?

Унжык јөзыс мијан өипіліс-вигөмтө чажтөны мед-лок, мед-омөль вигөмөн. Сіјөн-і һімсө весиг пук-тылөмаөс **локвигөм**. Чажтөны сіјө вигөмсө суріг сөмын код-гурөкөд гозја-моз-олігөн да јандыөоны весиг і лөчитчыныс. Ми вигталім-һин, мијан 70% (100 вигыг-пигыг 70-ыс) вигөмөны локвигөмөн олөм-гам-вөсна (бытөвөј); гозја-моз олөм-вөсна сөмын 30%. Сіңкө тајө бокгаһ вигөмыг јандыгны оз ков, пежыс сен һинөм абу.

Сөгга, мыјла-нө ми чакотка ог шуө пежөн, огө јандыөөј. Сіјө вигөмнас быд во кулө 3 мил-лон мортөз став мувывгыс. Сещөм-жө чорыд вигөмјас: колөра, тп, пігті (кокач, оспа), і с. в. Тајө став вигөмјасыс сің-жө вужыг вигөмјас, өіпі-ліслөн-моз-жө вигөдыгыс—микробјас. Вескаласны-кө сіјө микробјасыс морт-піө, сің-жө морт вигөмө, а најөс ми мыјла-кө огө шуө пеж, лок вигөмөн. Сің-кө і өіпіліс сещөм-жө вигөм, пежыс сылөн сымында-жө, мыјда-і колөралөн, пігтілөн (кокач-лөн), тіфлөн да мукөдлөн.

Локвигөмөн вигыг-јөз һинөмөн абу мыжаөс. Ас-шудтөмлун-вөснаыс вигөмаөс најө сіјө вигөм-

нас, дај куџа олигад њекод ми огö вермöötкажитчыны сөщöм вiсöмгыс.

Локвiсöмөн вiгысјасöс оз ков дај оз поџ артавны пеж војтырөн, оз ков геравны њi, оз ков öтдортны најöс, а колö быд-ног отсавны налы регыджыка лечитчыны. Гералöм-понда да наыс полöм-вöсна вiгысјасыд чajтöны агнысö пежөн-да, џебöны асгыныс вiсöмсö, оз вiставны докторјаслы, оз мунны больницаö, сөгга јона вiсöм-мыгтi i лоö мунны налы „тöдысјас“-динö гугөн лечитчыны (сулемаөн, быдгама турунјасөн, да вајасөн). „Тöдысјаснад“ лечитчöмнас најö вајöны зевыжыд лок аслыныс, воштöны асгыныс џонвiзалуннысö, дај новлöдлöны, разöдöны вiсöмсö јöзпиö.

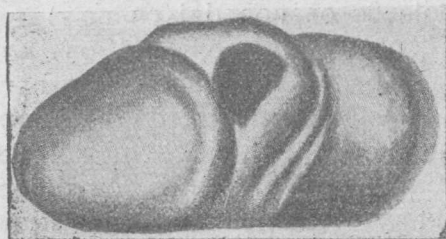
Кад-нын мијан шуны—локвiсöм абу пеж, јандысны сыыс њинöмла, сöмын регыджык, еновтчытöг колö лечитчыны сыыс.

Кыџи вiсöдö локвiсöм.

Локвiсöм вiсöдö морттö ставнас, гөгөр (став организмсö), он-кö лечитчы, вермас вiсöдны уна војас.

Кытчö медвоџ мортлы гурö вiсöм-гагјыс, сөтөн i медвоџ вiсöмыд тыдовтчас. Бөгтам сiџ шуны: Öлöксан гозја-моз-олiс локвiсöмөн вiгыс нывбабакöд. Сы-бöрын вежон 2-3-мыгтi Öлöксанлөн јанџимас петас пупыш (пришщiк). Сiџкö локвiсöмтö гурöм-бöрас тöдан сöмын 2-3 вежон-мы-

ети. Сы-бөрын сijö пупышыс нөжжөнiкөн пондас лоны рана (язва) гөрд ыргөн рөма. Tajö рана-

ыс оз вiг, оз луд-нi, орөсзö омөла-жö. Бок-јасыс да пыдö-сыс ранаыслөн зев чорыд. Сijön тајö дојыс i шугö **чорыд шанкрөн** (твердый шанкр).

8. Локвiгöм-дој мужик-јанчiм-вылын.

Tajö дојас зев уна заразаыс (**спирокетаыс**).

Тащöм мед-воzza јазваыс вермö лоны морт-лөн быдлаын, кытчö сурöма вiгöмыс. Окавiгөн-кö, шуам, сурö—дој лоö вом-дорын i с. в.

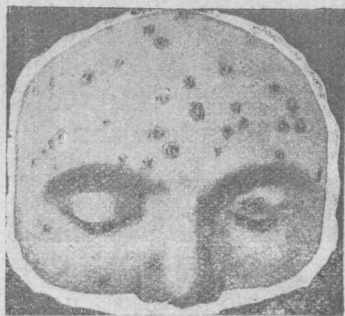
Воzö, сөгга сijö дој-бердса **нерөдјасыс** (лимпатическеј железајас) **ыждöны**, **чорзöны**, сöмын оз-жö вiгöдны.

Сijö дојсö-кö бурдöдны,—ödjö зев бурдас, ун-жыкысö-на бырлывлö, вошлö ачыс нөтi лө-чiттөг.

Кадыс дој лоöмсааныс кiстöмöз шугö „**первич-неј**“ периодөн.

Вежон 5-6-бöрын дој (твердый шанкр) лоöм-мыгтi туша-пастала, став јај-вылын: кiјасын, кок-јасын, морöсын i быдлаö зев поснiдiка кiгтас. Кiстöмыс оз луд, зев алöј рөма. Кiстöмыс шугö „**спильiстическеј розеоллаөн**“. Кiстöм-возас вiсыг-

јаслөн унжыкыслөн овлө јур-вигөмјас, вигөны лы-
јас, кокын јонжыка. Тајө каднас (нерөдјас, лим-
патическеј железајас) ыждөны став јай пасталаыс
(гылыын, сој-нугласан-
інын, кіңаулын да му-
көдлаын). Тајө кігтө-
мыс 1-2 төлыг-мыгтө
вермас бырны лечит-
төг-жө. Сөмын сы-пыд-
ді бара-на вермас кігт-
лыны быдсама кігтөм-
нас. Кігтөмјас сіңжө
оз дыр овны—кігтлас
да былрө, кігтлас да
бырлө, он-кө понды
лечитны.

9. Љоквигөмөн кігтөм чужөм.

Мөд-сікас кігтөмыс вермас лоны төдчана, пу-
пыш-код. Сіјө-нын кі-улад кылө, артмөма дојјас
(лөмјас). Тащөм кігтөмыс шусө „папулајасөн“.
Мукөдлаас тајө дојјас ордө да лоө-нын чорыд кор-
ка-улын. Васөдінјасын: вомдорын, јанңім-дорын
да мукөдлаын тащөм чорыд дојјасыс артмө **не-
быд-васөд-дојјас** (мокнущие папулы). Тајө дојја-
сыс вигөдөныжык-нын. Кігтөмыс бара-жө вермө
лоны вомдорад, вом-пыщкөсад, ныр-пыщкын, гор-
шын, сыыг-і гөлөсыс вигыс војтырлөн овлө мөд-
пөлөс (нарго-лі, зуртө-лі) нырыс тупкөса-код.

Кадыс мед-воңза кігтөмгаңыс (с первичной
розеоллы) во 4-5 шусө „вторичнеј периодөн“ — мөд
вигөдан кад өпіліслөн.

Тажö 4-5 вонас-кö вiгыс оз лечитчы, локвиöм вужö **којмöд кадö** (третичней периодö), шугö сiјö мöд-ногөн „гуммозней периодөн“.

Гуммознейөн тајö кадыс шугö сiјөн, мыј тајö каднас вiгыслөн öтик-мöдлаын јаж-вылас і пыщ-кöсјасас-і лоö **пыкöсјас** (опукољјас: **мыльккод-јас, чi-рејкод-да**). Пыкöсыс і шугö „гуммаөн“. Пыкöсыс бөрнас бырö, а сы-местаö лоö дој (рана).

Тащöм пыкöсјасыс, јазваыс, унжыкысö лоö-

ны кок-черјын, мускын, гö-лöмын, рушку-пыщкын-да. Мукöд-дырјi овлöны јур-вемын, да сурдлы (сурсалы)-пыщса вемын (спинней мозг). дојыс-кö лоö ныр-вылын, унжыкысö сы-вöсна нырјасыд углывлöны, сiсмöны.

Сегга тајö вiгöмсö-кö он лечит во 25-40, вермас по-магны вiгöмыс **мышку-когмö-мөн** (спиннаја сукотка) **лiбö** јурвем жугöдö паральчөн (про-

10. Локвиöмыс ныр-лыыс уöма (сiсмöма).

грессивней паральч).

Кушöм кадјасö-локвиöм вужö.

Возыс ми адзим: локвиöм немчöжнас кујим **када** (три стадии). Воzza кык-каднас локвиöм ву-жö—кöласö мöда-мöдлы.

Којмöд каднас (гуммознейас) локвиöм оз-нын **вуж**, **вужлö-кö**—зев-нин шоча.

Вужо-ö локвігём бат-мамгаң кагалы чужтөзис (мам-кынөмас.)

Локвігёмөн вісыг бат-мамлөн чельдыс лок-вігёмадг-жө. Сіқкө—вужө.

Вігөмыс кагалы вужө мамгаңыс. Öнi төдөны-һин, мам-кө вісө, сылөн вігөмыс, заразаыс (блед-наја спірокета) мам-кынөмса кага-места-пырыс (через детское место—плаценту) гурө рушку-пыщ-са кагаыслы. Мам-кынөмын вігёмөм кагајас ун-жыкысө чужоны воқжык дај шојөн; чужоны-кө ловјөн,—кагајасыд зев омөльөг, віглөсөг.

Франтсіјаын быдво чужө локвігёмөн вісыг нывбабајаслөн 20.000 кага-шојда 4.000-кымынөс ко-сті вайоны (выкідыш). Јөз қоңвізалун-вөсна тө-ждыгыс комиссаріјат-бердса венерологіческой дис-паргер*) арталөм-серті мјан локвігёмөн вісыг мамјаслөн 55% кага вайөм оз лучкіја помаг, (лі-бө кулөмадг, лібө кості вайоны).

Ловјөн чужыс локвігёма чельдлөн олөмыс омөль-жө: лібө регыд кулөны, лібө вігөмы.

Локвігёмөн вісыг-мамјасыг чужыс кагајас-пыг унжыкыс регыд кулөны: 100 кага-пыг ку-лө 19-гаң 72-өз (19-72%).

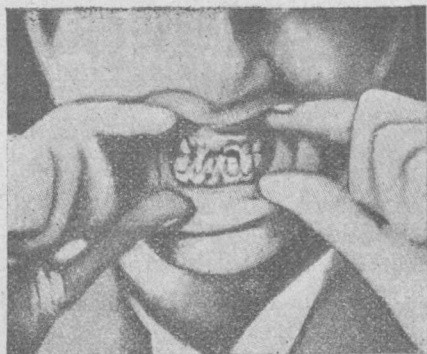
Тақі мам-батгаң вужөм вігөмыс шугө на-следственнейн.

Наследственней спіліслөн ем со кущөм кујім төдпас, унжыкысө кујімнаыс овлөны өтлаын.

1) **Гін-кольк вігём** (заболевание роговицы глаза)

---

*) Мдскуаын.

11. Љоквісѳм-вѳсна воѳпнѳјасыс гуранаѳс

ны, налѳн чужѳны то кущѳмѳс—вѳѳѳд герпассѳ.

2) **Сѳкыд пѳла-ѳс** (глухота).

3) **Абу тыр пнѳа-ѳс**—вылыс воѳ пнѳ-јасыс гуранаѳс (недостаток резцов на верхней челюсти, выемки).

Мамјаслѳн, код-јас пѳраѳ јона бу-ра лѳчѳтчѳмаѳс лок-вѳсѳмыс, чужѳны бурѳѳѳвѳѳа чѳлаѳ. Кодјас оз лѳчѳтчы-

12. Љоквісѳма кага.

Локвігёмые поџё ҙикёз бурдны.

Локвігёмые колё повны сёмын кодi оз лечитчы сыыс. Лечитчыгылы тајё вігёмые повны нинём. Белёдчём-јёз корсёмаёс зев уна-пёлос лекаство-јас лечитны локвігёмтё.

Өнија-дырјi повтөг-нын вермам шуны,—локвігём поџё ҙикёз бырөдны, i кымын воэ богтчан сыыс лечитчыны, сымын кокнижыка да өdjöжык бурдан. Пондас-кө вігыс морт лечитчыны пырыгпыр дојјас (твердый шанкр) лоёмган, секі локвігём бурдө регыдөн.

3-4 төлыгөн зила да бура лечитчёмөн верман лоны бөр ҙоньвіаөн.

Лечитны-кө локвігём мөд-кадас (період сыпи), секі ковмас-нын оз 3-4 төлыс, а 2-3 во зила дај бура лечитчыны. Сіркө поџё-на лечитчыны дај верман-на ҙоньвіа лоны мөд-кад-бөрас.

Кожмөд кадын (гуммозный период)—4-5-вомыгө локвігём лечитны сөкыджык-нын, шуны вескыда-ҙикёз бурдөм-јылыс оз поџ.

Ферт, пондан-кө лечитчыны i кожмөд кадын вігём нуөдас кокниджыка. Лечитөм вермас віңны паралычыс, либө мышку когмөмыс (от прогрессивного паралича и спинной сухотки), а өткымыныс удајтчывлө лечитны бурдтөз.

Быд вігызлы колё төдны өтитор: отсавны вермасны тајё вігёмыс мынтөдчыны сёмын докторјас.

Поңјас, төдыҗас да мукөд лекарјас, кодјас-динө уна вігыҗас-на волöны, сөмын јонжыка шыкөдасны вігөмсө быдҗама аслыс-пөлөс лекарствојаснас.

Тази вігігөн докторјас сөмын вермасны төдны мыјөн лечітчыны. Најө сөмын отсаласны шедөдны, короны зонвізалун.

Локвігөмөн вігыс мортлы колө бурмөдны асгыс олөм-ногсө гамсө: секи оз поҗ јуны віна һи сур і с. в., оз поҗ весіг курітчыны. Лечітны локвігөмтө колө уна сам,—зев сөкыд сіјөс лечітныд.

Лечітөны уна-ногөн: өти мортлы докторјасвөчөны уколјас, мөдлы сетөны мавтчыны лекарствојас, којмөдлы сетөны јуны лекарствојас, һолөдлы вірсөнө лекарство кісталөны (вливание в вену сальверсана нельсоверсана і с. в.). Тајө лекарствојаснас поҗө лечітчыны сөмын доктор відлалөм-щөктөм-герті.

Өні карјасын (міјан Сыктывдін карын ем-жө) емөс нарoшнө тащөм вігөмјассө лечітан-інјас—Веңерологіческеј диспансерјас. Быд вігылы колө сетчө і шыағны, көні абу диспангерыс, колө шыағны больничәө докторјас-динө.

Сіқкө, быд мортлы, коді вігмө локвігөмөн, колө төдны,—**локвігөм лечітны поҗө, лечітөмыс ас-сајас.**

Кымын воҗжык, регыджык сурөмҗағыс, богдан лечітны, сымын кокныжыка, өдјөнжык да буржыка поҗө лечітны тајө вігөмсө.

Кад-нын пуктыны пом гөгөрвотом-јөз-горни-
јаслы, мыј сипіліс „лок-пеж-вісөм“. Сен нинөм
абу пежыс, јандыгны тајө вісөмыс оз-жө ков нө-
ті. Сипіліс—сещөм-жө вісөм, кущөм і уна мукөд
көлаган-вісөмјас.

Локвісөмөн вісөјас нинөмөн абу мыжаөс, на-
јөс оз ков нартитны, оз ков өтдортны, повчөд-
лыны, а кслө налы отсавны лечитчынысө, вістав-
ны кыз колө сыыс лечитчынысө—отсавны корены
налы чоңвічалунсө. Он-кө понды јандыгны да
бостган лечитчыны локвісөмыс,—локвісөм еща-
жык лоө, ещажык лоө тујыс пагкавнысө вісө-
мыслы.

Мыј колө төдны быд мортлы, медым відчигны локвісөм-сурөмыс.

Мі вісталім-нын, локвісөм вермө сурны і гоз-
ја-моз овтөг—олөмгам-вөсна. Сіңкө та-серті і кө-
лө воңыв төждыгны асгыд чоңвічалунтө кутны,
вермагны быд вісөмкөд, торја-нын локвісөмкөд да
мукөд вужан-вісөмјаскөд.

Со мыј колө төдны да вөчны тајө вісөмыс
відчигөм-куға:

1. Сіктјасын паскыджыка нуөдны јөзлыс ве-
жөр-јүгдөдан уж, торја јона јөз-пиын колө ну-
өдны уж чоңвічалун-вісөм-јылыс. Кымын паскыд-
жыка пондас мунны јөз-костын чоңвічалун-вісөм-
јылыс јүгдөдөмыс, кымын унжык јөз пондас төд-
ны локвісөм-јылыс,—мыј сіјө лоө, кыз сіјө шедө.

кыз сijö bigödö, кызі сыыг видчыгны і с. в.,—сымын кокниа быд морт кутас вермыны виңны агсö сijö bigömгыс, вермас видчыгны bigöm-гурөмгыс.

2. Быд мортлы колö видчыгны гөтрагтөз-мунтöг, кодкөд-гурө гозжа-моз олөмыс, сиз-жө і гөтыраөн.

3. Медса жона колö видчыгны гозжа-моз-олөмыс куцөм-гурө нывбабажаскөд — протитутка-жаскөд.

4. Вөралігјасөн, вөрын ужалігөн, ветліг-мунігөн, сиз воэö—колö жона видчыгны өтик тастыг да пуан-ваөн мыскытөм паңөн сојөмјасыс. Пу-паныд абу дона, быдөнлы колö аслыд новлөдлыны.

5. Тастіјас, чашкајас да стөканјас быдөнлы колö лөсөдны аслыд торјөн; ферт поэö і өтинас уналы јуны-сојны, сөмын сојөм-бөрас пыр-жө колö мыскыны пуан-ваөн (заваритөмөн).

6. Нөтчыд оз ков богтны куритны јөзлыс чигаркапом, һі кальан, чигаркапомнад да кальаннад вермас вужны локвигөм.

7. Зөңвиға мортлы оз ков чышкысны өтi кичышкөдө (кузчышјанө) јөзкөд, јешцө-һин он-көтөд,—вигө оз сijö. Бара-жө оз ков пагтавны төдтөм јөзлыс новлөма паскөм (улыс-һі вылыс-паскөм).

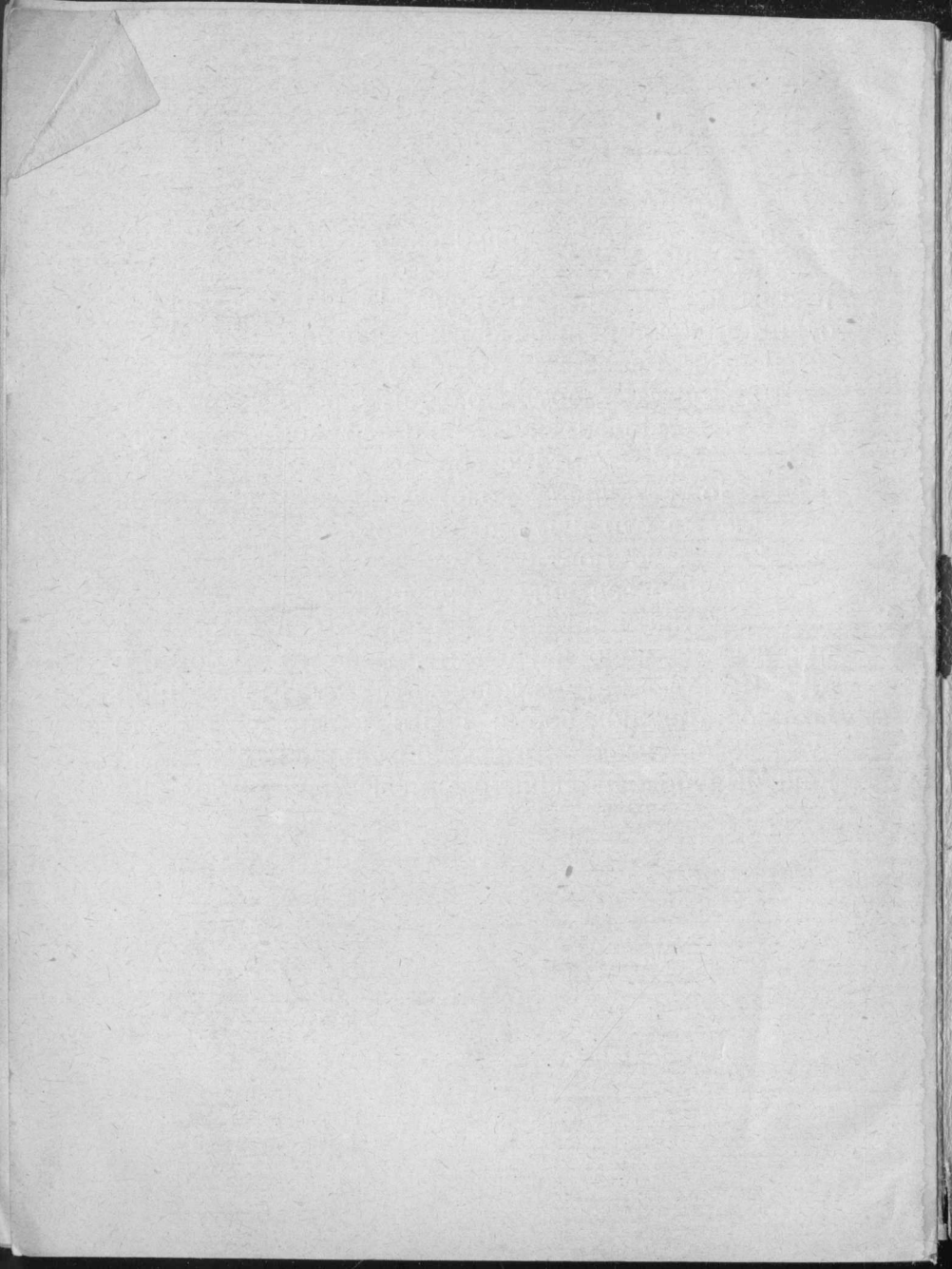
8. Мастерскејјасын, көні ужалөны уна јөз, һөтчыд оз ков богтны вомад көрттув, јем, суніс, кизјас да мукөдтор,—сені вермас лоны дуль мөд мортлөн, локвигөма мортлөн.

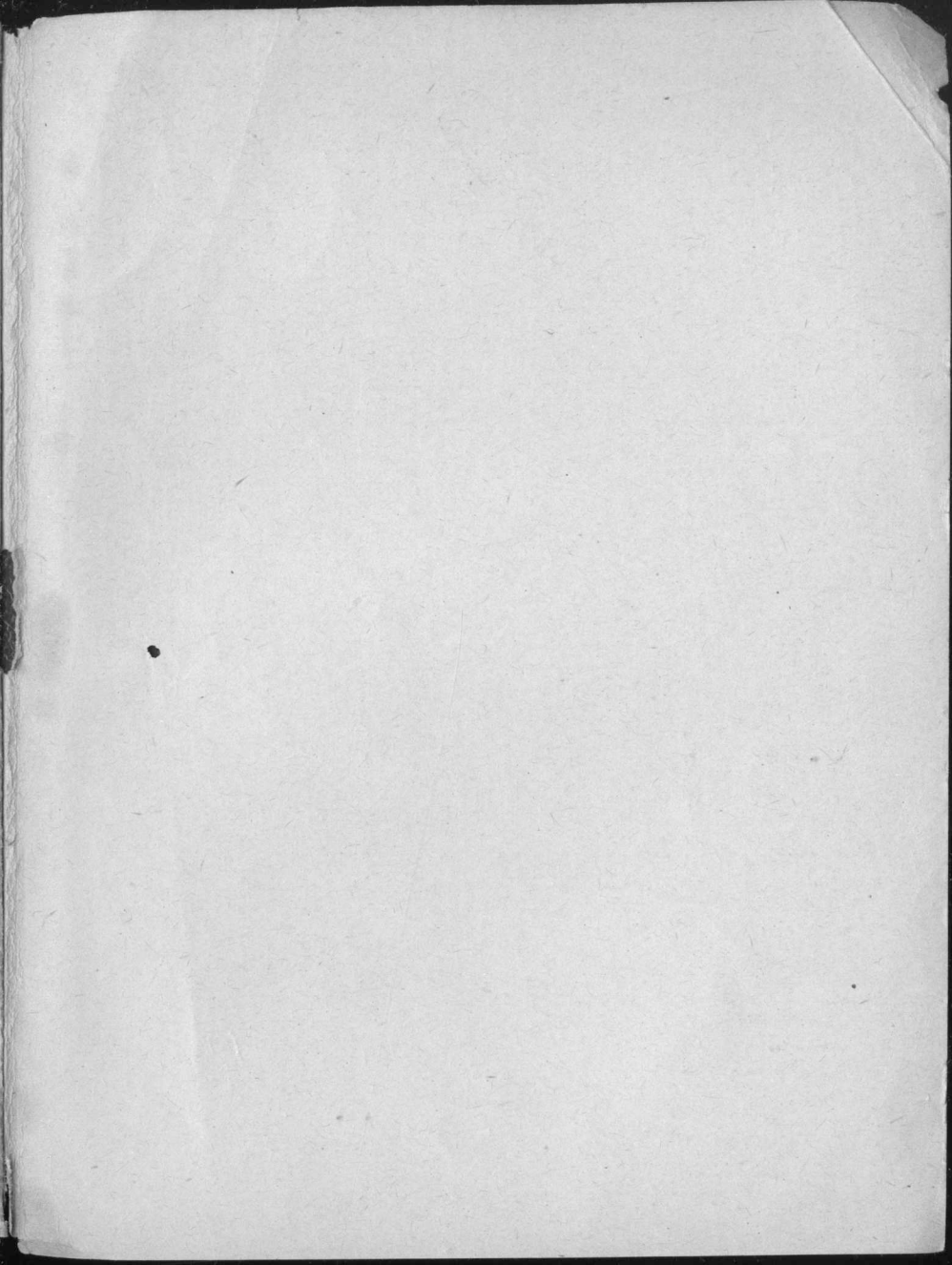
9. Нөтчыд оз ков сетны асгыныд кагајастө
ноһөдны төдтөм нывбабајаслы, кодјаслыг зоһви-
залунсө он төд, сизжө оз ков бөгтны вердны (но-
һөдны јөзлыг кага—өтыслы і мөдыслы вермас
гурны локвігөм: нывбабалөн—кагалы, кагасан—
нывбабалы (вігөны-кө кодыскө).

10. Зоһвица мортлы окагны кодкөд-гурө оз-
жө поз: вомдорад унаыг овлывлө дојјас—окагі-
мозыс, төдтөм мортгыс вермас шедны локвігөм.

11. Јона відчигны колө, мед егкө кызкө да
мыјөн-кө ез гур дульыс өти мортлөн вомас либө
вом-дорас мөд мортлы. Локвігөмөн вігыг морт-
гаһ дуль-пыр зев јона вујө вігөмыс.

12. Семјаын-кө емөг вігыгјас локвігөмөн, пы-
рыг-пыр-жө колө најөс ыстыны больнычаө доктор-
динө (һинөм-вылө оз ков леҗны төдызјас-динө).
Вігыгөс торјөдөм-бөрын гортө кольејаслы колө
бура гөгөр мыгкавны-пелькөдны оланінгө, —колө
јона быд бокгаһ відчигны локвігөм-гурөмыс.

доньс 12 ур. „К“

2-723